

Zprávy, informace, oznámení

Darujte krev pro život jiných

Každý občan dostane během svého života průměrně čtyřikrát krev a dvanáctkrát lék z krve vyrobený.

Krev nelze uměle vyrobit. Je proto darem, který dává člověk člověku vědomí své morální povinnosti. Zítřka, možná pozítří, dostanete krev od neznámých dárců, proto darujte svou krev těm, kteří ji dnes potřebují.

Několik důležitých informací pro dárce krve: Věková hranice pro dárce krve je 18–60 let. Darovat krev mohou ženy třikrát, muži čtyřikrát za rok. (Pravidelné dárcovství příznivě působí na krvetvorbu a prokrvení vnitřních orgánů.)

Před každým odběrem je dárce odborně vyšetřen. Po odběru dostane občerstvení. Za den odběru se poskytuje placené volno.

Krev nesmí obsahovat tuk. Proto večer a ráno před odběrem nejzte potraviny obsahující tuk (mléko, bílá káva, vejce, polévky, maso, omáčky, čokoláda, ořechy apod.). Můžete jíst čaj, černou kávu, chléb, beztukové pečivo, ovoce.

Večer a ráno před odběrem nepijte alkohol. Krev mohou darovat jen zdraví lidé, zvláště nelze použít krev těch, kteří prodělali infekční žloutenku, TBC, pohlavní nemoci, jsou HIV-pozitivní, trpí těžšími alergii apod. V době odběru nesmí být dárce nemocen, nesmí užívat léky.

Přijďte se blíže informovat, přijďte se přihlásit k odběru.

Dr. Marek Jukl, jukl@risc.upol.cz
Mgr. Miroslav Turek, turek@risc.upol.cz
Mgr. Lukáš Richterek, richter@risc.upol.cz

Seminář doktorandů

Seminář pořádá Katedra botaniky PFF UP v úterý 10. 11. ve 13.00 hodin v posluchárně 504 u skleníku, budova D v Holici. Na programu je devět přednášek, z toho 5 v angličtině, o výsledcích výzkumu botanického výzkumu. Kontakt: e-mail duch@risc.upol.cz, tel. 524 1027.

-mh-

Zahranční oddělení sděluje

Zahranční oddělení Rektorátu Univerzity Palackého upozorňuje na webovou stránku www.upol.cz/ilo, kde jsou mimo jiné uveřejněny informace o aktuálních nabídkách stipendií.

Red.

Jen několik řádků

Plácnutí do vody?

Jak to jde dohromady? Na jedné straně příslib podpory výzkumných záměrů z prostředků „osmistovky“, na straně druhé návrh státního rozpočtu hrozící nebezpečím, že v příštím roce dojde k faktickému snížení podpory výzkumu a vývoje. Jak upozorňují Jiří Grygar a Jiří Zlatuška ve svém alarmujícím dopisu, je navrhován pokles výdajů na výzkum nejen reálných, ale i nominálních nemzdových. Jak může idea „osmistovky“ za této situace přežít a splnit naději do ní vkládané? Nebyla pouze trestuhodným plácnutím do vody, balónkem, který praskl hned po vypuštění? Kdo spočítá stovky, možná tisíce pracovních hodin, které toto „osmistovkové špásování“ stálo pracovníky vysokých škol? Ale naděje umírá poslední. Brzy poznáme, zda práce vynaložená na promyšlení a formulace výzkumných záměrů, měla vůbec nějaký smysl.

M. Hejtmánek

Vnitřní granty UP na rok 1998

Již za dva měsíce budou ukončovány projekty podporované formou vnitřních grantů Univerzity Palackého. V této souvislosti připomínáme usnesení Vědecké rady UP: každý řešitel je povinen do začátku února 1999 podat písemnou zprávu o využití poskytnutých grantových prostředků. V případě nesplnění této podmínky bude řešitel povinen poskytnuté prostředky vrátit.

V následujícím výčtu připomínáme schválené grantové projekty. U každé položky jsou vždy uvedena dvě čísla: první udává rok narození řešitele, druhé udělenou částku (v tisících Kč).

Přírodovědecká fakulta UP

1. **Dr. Mgr. Zdeněk Trávníček:** Jednojaderné a vícejaderné dialkyldithiofosfáty niklu s N-donorovými ligandy – jejich syntéza, struktura a vlastnosti, 1964, 35
2. **Mgr. Milan Veselý:** Výzkum behaviorálního mechanismu „rain-harvesting“ u agam r. *Trapelus*, 1967, 20
3. **Mgr. Radek Zbořil:** Studium tvorby beta-oxidu železitého a dalších forem oxidu železitého při tepelném rozkladu síranu železitého, 1973, 125
4. **Mgr. Ivona Velecká:** Populační dynamika vodních měkkýšů (*Mollusca*): Biologické a matematické aspekty výzkumu, 1971, 50
5. **Mgr. Dagmar Jančová, Mgr. Michaela Sedlářová:** Cytopatologické a patobiochemické aspekty interakce rostlin a fytopatogenních hub, 1973, 87
6. **Dr. Mgr. Radomír Halaš:** Studium vlastností relačních struktur a algeber, 1967, 70
7. **Mgr. Michaela Bobková:** Matematické modelování úloh svázané termopružností, variační nerovnice a optimální řízení, 1977, 60
8. **Dr. Mgr. Zdeněk Směkal:** Příprava a fyzikálně-chemické studium nových polyjaderných komplexů mědi s oxalátem jako můstkovým ligandem, 1970, 30
9. **Mgr. Petr Barták:** Studium korelace mezi obsahy fyziologicky významných kovů v klinických materiálech a nádorovým onemocněním, 1973, 40
10. **Mgr. Jakub Stýskala:** Syntéza nových heterocyklických sloučenin, studium reaktivity a jejich biologické aktivity, 1972, 40
11. **Mgr. Ivan H. Tuf:** Vliv deforestace na půdní faunu – srovnávací studie tří různých starých porostů v CHKO Litovelské Pomoraví, 197?, 20
12. **Mgr. Monika Slintáková:** Optická aktivita krystalů, 1971, 20
13. **Dr. Mgr. Martina Banciřová:** Excitace fotosensibilizátorů, 1969, 80
14. **Dr. RNDr. Karel Lemr:** Využití MS a LC-MS při identifikaci metabolitů, 1963, 50
15. **Mgr. Libor Mazánek:** Biodiverzita vybraných skupin terestrických bezobratlých CHKO Litovelské Pomoraví, 1972, 35
16. **Sandra Sweeney:** Posvátná krajina jako významný rys zemědělské krajiny na Hané, 1962, 12
17. **Dr. Mgr. Jitka Frébortová, PhD:** Studium antimikrobiálních účinků látek odvozených od rostlinných hormonů cytokininů, 1968, 60
18. **Mgr. Jiří Skotnica:** Tepelně stimulovaná chemiluminiscence chlorofylu u vyšších rostlin, 1972, 50
19. **Mgr. Roman Kouřil:** Porovnání spektrofotometrické a spektrofluorimetrické metody stanovení poměru chlorofylů a/b, 1973, 40

Finanční nárok celkem 924 000 Kč

Lékařská fakulta UP

1. **RNDr. Peter Ondra, CSc.:** Určení věku stanovením poměru D a L formy kyseliny aspará-

gové. Využití a srovnání metod vysokoúčinné kapalinové chromatografie s hmotnostním spektrometrem (HPLC-MS) a kapilární elektroforézy (CE), 1963, 75

2. **MUDr. Martin Loveček:** Optimalizace paliativního řešení maligních struktur zažívacího traktu mezioborovou spoluprací chirurga, radiologa a gastroenterologa, 1971, 65

3. **Dr. RNDr. Juraj Ševčík:** Určení genotypů I/D polymorfismu angiotenzin-konvertujícího enzymu u pacientů s ischemickou cévní mozkovou příhodou, 1964, 75

4. **Mgr. Petr Kopeček:** Termosenzitivní a termotolerantní mutanti *Trichophyton mentagrophytes*, 1969, 52

5. **Mgr. Jiřina Procházková:** Korelace apoptosy a proliferace v základech končetin a axiálního skeletu lidských zárodků, 1974, 65

Finanční nárok celkem 332 000 Kč

Filozofická fakulta UP

1. **Mgr. Dieter Schallner:** Recepce katolického modernismu v českém prostředí, 1966, 125

2. **PhDr. Petr Hanuška:** Časopis ALUZE, 1963, 85

3. **Mgr. Daniel Marek, M. A.:** Politické strany, jejich místo a úloha v české politice, 1969, 125

4. **Mgr. Martin Elbel:** Výzkum československého exilu, 1971, 45

Finanční nárok celkem 380 000 Kč

Právnická fakulta UP

1. **Mgr. Petr Šuta:** Komparace metod komunikace, 1972, 89

2. **Mgr. Michal Malacka:** Seminární týden zahraničních profesorů – TU Dresden, 1973, 50

Finanční nárok celkem 139 000 Kč

Pedagogická fakulta UP

1. **Mgr. Miloš Mlčoch:** Specifika jazyka sportovní žurnalistiky v regionálním a v celostátním měřítku, 1964, 60

2. **Michaela Vlachová:** Soustředěný sochařský seminář, 1973, 11

3. **Mgr. Iveta Grofková:** Možnost seberealizace dětí se zdravotním postižením v zájmové činnosti, 1973, 13

Finanční nárok celkem 84 000 Kč

Fakulta tělesné kultury UP

1. **MUDr. et. RNDr. Tomáš Brychta:** Variabilita srdeční frekvence jako pomocná diagnosticko-prognostická metoda u pacientů se syndromem závislosti na alkoholu, 1964, 50

2. **RNDr. Miroslava Přidalová:** Využití metody elektroforetické aktivity buněčných jader bukalního epitelu pro hodnocení biologického věku organismu, 1962, 50

Finanční nárok celkem 100 000 Kč

Audiovizuální centrum IC UP

Mgr. Jiří Vrba: Televizní dokument o vědecko-výzkumné práci SLO a Katedry optiky PFF UP, 1966, 41

Finanční nárok celkem 41 000 Kč

Red.

Tisková oprava

V minulém čísle Žurnálu UP v textu *Ze zasedání AS UP* jsme uveřejnili chybnou informaci o tom, že student T. Sargánek (FTK UP) tlumočil protest zahraničních studentů proti vybírání kaucí ve výši 2 000 Kč dle knihovního řádu a dále upozornil na problematiku placení školného na základě smluv, a to v kontextu s blížící se platností nového zákona o vysokých školách. Uvedené tlumočil Michal Kalhous (PF UP), člen AS UP.

Poškozovým se touto cestou omlouváme.

Red.

Události

Aktuální problémy ve vyučování fyziky na střední škole

To bylo téma celostátní konference, která proběhla ve dnech 15. až 17. 10. v kongresovém sále nové budovy Přírodovědecké fakulty UP (tř. 17. listopadu). Konferenci organizovala Katedra experimentální fyziky PŘF UP ve spolupráci s Jednotou českých matematiků a fyziků a s nakladatelstvím matematické a fyzikální literatury Prometheus. Na zahájení konference, konané ke 40. výročí vzniku fyzikální pedagogické sekce JČMF, promluvil rektor UP prof. RNDr. Lubomír Dvořák, CSc., který nad konferencí převzal záštitu, a RNDr. Vladimír Roskovec, CSc., první náměstek ministra školství mládeže a tělovýchovy ČR. Oba řečníci ve svých projevech zdůraznili význam fyzikálního vzdělání mladé generace zejména s ohledem na uplatnění absolventů na trhu práce i v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie. Současně však upozornili na problémy, s nimiž se směřování k tomuto cíli v praxi setkává.

Vlastní program konference byl sledem 23 příspěvků ke koncepci fyzikálního vzdělávání a postavení fyziky v současné školské soustavě, k aktuálním otázkám evaluačních standardů a vstupním požadavkům vysokých škol, ke kvalitě učebnic fyziky i k řadě dílčích problémů obsahu a metod výuky. Konference se zúčastnilo na devadesát pracovníků jak z vysokých škol a školských institucí, tak učitelů, mezi nimiž převládali učitelé gymnázií. Ti tvořili více než polovinu účastníků konference a jejich vystoupení dokumentovala potřeba vzájemné výměny názorů a zkušeností mezi vysokou školou připravující budoucí pedagogy a učitelé z praxe.

Z jednání vyplynula řada závěrů, které upozorňují na vážnost situace v oblasti fyzikálního vzdělávání. Jde především o objektivní zjištění, že úroveň této neopominutelné složky osobnosti vzdělaného člověka konce 20. století v posledních letech neustále klesá. Dramaticky také poklesl počet studentů gymnázií, kteří maturují z fyziky. Rozborem přijímacích zkoušek na elektrotechnických fakultách ČVUT v Praze a VUT v Brně je např. prokázáno, že mezi uchazeči o studium poklesl počet absolventů gymnázií, který je v současné době srovnatelný s počtem uchazečů z řad absolventů studijních oborů SOU. Jejich příprava je však na podstatně nižší úrovni a návratu k minulému praxi, kdy byla požadována ke vstupu na toto studium maturita z fyziky, brání sami akademičtí funkcionáři vysokých škol, neboť se obávají ještě většího poklesu počtu zájemců o stu-

dium a tím i menšího přínosu finančních prostředků.

Z komplexního souboru příčin tohoto nežádoucího stavu zdůraznili účastníci konference především nevyhovující stav učebního plánu gymnázia, který umožňuje omezit výuku fyziky na celkový počet 6 vyučovacích hodin na čtyřletém gymnáziu, kdy se fyzika již v maturitním ročníku prakticky nevyučuje. Proto byl závěrem konference vznesen požadavek na MŠMT, aby provedlo takovou úpravu učebního plánu, která by lépe odpovídala společenské potřebě fyzikálního vzdělání.

Předmětem kritiky byla i stagnace v oblasti evaluačních standardů středoškolské fyziky. Kvalitní zpracování těchto standardů a jejich přijetí státními orgány je nezbytným předpokladem zajištění úrovně vzdělávacích programů vytvářených v rámci liberalizovaného učebního plánu středních škol jednotlivými školami.

Účastníci konference také vyjádřili znepokojení nad masovým rozšiřováním pseudovědeckých postojů k realitě, jak jsou šířeny mnoha sdělovacími médii. Proto doporučili vědecké společnosti Jednotě českých matematiků a fyziků, aby se těmito otázkami aktivněji zabývala a poskytla učitelům materiál, který by jim byl nápomocen v nerovném boji s těmito tendencemi ignorace lidského poznání.

Zpřesnění konference byla exkurze do nových prostor anglické sekce gymnázia v Olomouci-Hejčíně a také výstava učebnic a další literatury z produkce nakladatelství Prometheus. Toto nakladatelství má na našem trhu v oboru matematicko-fyzikálních publikací dominantní postavení. Jak ukázala vystoupení učitelů na konferenci, jsou učebnice fyziky nakladatelství Prometheus odbornou veřejností i žáky škol velmi dobře přijímány, i když byly vysloveny také náměty ke zlepšení učebních textů. Je potěšitelné, že autoři se na této tvorbě ve značné míře podílejí také autoři z pořádající Katedry experimentální fyziky PŘF UP.

Konference byla i příležitostí seznámit učitele s novou budovou PŘF UP, v níž sídlí část Katedry experimentální fyziky, a velmi pěkný kongresový sál s přílehlými prostorami umožnil vytvořit pro tuto konferenci velmi dobrý rámeček. To potvrzuje i skutečnost, že většina účastníků setrvala na jednání konference až do sobotního poledne 17. října, kdy se s dobrými pocíty rozešli jak hosté, tak organizátoři pořádající katedry.

Doc. RNDr. O. Lepil, CSc.

Dopis českých historiků české veřejnosti

Dokončení ze str.1

V těchto dnech si připomínáme 80. výročí vzniku Československé republiky dne 28. října 1918, která byla prvním svobodným státem našeho národa v moderní době. Nejen dnešní Česká republika je právním nástupcem Československa, ale i my všichni jsme, volky nevolky, pokud v této zemi žijeme a ztotožňujeme se s ní, přes změnu názvu státu a jeho rozsahu, dědici a následovníky díla, zahájeného našimi dědy a pradědy. Společně sdílená minulost je nedělitelná a zahrnuje pozitiva i negativa, světlé i stinné stránky minulých desetiletí. Byla to desetiletí nepochybně dramatická, také náš stát byl zmítán bouřemi, jež se v tomto století přehnal Evropou. Republika se nejprve stala mezi prvními obětmi agrese mocného souseda, poté na desetiletí jednou z obětí bipolárního rozdělení světa mezi globální mocnosti. Není naším úmyslem na tomto místě bilancovat ani dějiny Československa, ani jeho národů za těchto osm desetiletí, nezbytná stručnost by nepochybně vedla k nežádoucím zjednodušením. Chceme jen upozornit na to, že Československo, vzniklé z národně osvobozené boje a ovšem také příhodné dějinné konstelace na podzim r. 1918, bylo státem, na něž můžeme být, přes jeho dílčí nedostatky namnoze dobově podmíněné, právem hrdi. Ve stále nepříznivějších podmínkách dokázalo po dvacet let, až do tragické katastrofy podzimu 1938, všem svým občanům bez rozdílu národnosti, náboženství či přesvědčení zajistit celý vějíř občanských práv, obvyklých v demokratickém státě. Nebylo to málo ve střední Evropě, kde se všude u sousedů postupně dostávaly k moci autoritativní a fašizující režimy až po nacismus. Tato republika zavedla do praxe veřejného života, nenarušující přitom vědomí národní identity, velmi mnoho prvků té občanské společnosti, kterou dnes po dlouhém přerывu znovu začínáme budovat.

Jako historikové jsme znepokojeni klesajícím zájmem veřejnosti a ovšem i médií o seriózní poznatky, související s národními dějinami, kulturou, tradicí a vědomím národní identity. Těžko hledat analogický stav ať u našich sousedů, ať kdekoli v demokratickém světě. I dobré občanství a evropanství vyžaduje spolehlivé zakotvení ve vědomí vlastních hodnot v dějinách i kultuře. Nejde o velká slova či gesta, ale spíše o niternou potřebu zájmu o hodnoty trvalejší a hlubší, než jen pouhé jepičí senzace. Soudáme, že právě meziválečné dvacetiletí československé demokracie nám může být svými úspěchy i chybami nejen srozumitelným a podnětným majákem, ale i bezpečnou oporou při vstupu do širšího společenství evropských národů na prahu tak blízkého dalšího tisíciletí.

Doc. PhDr. I. Barteček, CSc.

Evropské dokumentační centrum v těchto dnech otevřeno na PF UP

Na Právnické fakultě UP (budova B, č. 54) zahájilo svou činnost Evropské dokumentační centrum – Europaisches Dokumentations-Zentrum-EDZ.

Díky odborné pomoci univerzitního prof. W. Posche a prof. A. Stolze z Právnické fakulty KFU v Grazu se podařilo shromáždit odbornou právnickou literaturu, která pokrývá veškeré právní oblasti, a publikace, které jsou v knihovně k dispozici, odpovídají neaktuálnějším standardu. Pracovní a knihovna je studentům, pedagogům, ale i široké právně zainteresované veřejnosti přístupná každý den. Odborná literatura má napomoci při práci na odborných článcích, seminárních a diplomových pracích z oblasti komparatistiky, nicméně poslouží i k prohloubení a rozšíření

znalostí v nejrůznějších oblastech právních věd. Knihovna je prezenční, knihy se nepůjčují. K dispozici je scanner a stolní kopírovací přístroj. Veškeré publikace, jakož i přístroje jsou PF UP zapůjčeny Právnickou fakultou KFU v Grazu.

Knihovna bude podle možnosti doplňována aktuálními publikacemi. Samozřejmě bude zájemcům, kteří přijdou do knihovny pracovat, poskytnuta odborná jazyková pomoc podle potřeb jednotlivců. Zvláštní dík náleží děkanovi doc. ing. J. Blažkovi, CSc., za všestrannou podporu a pomoc při vzniku této instituce, jakož i tajemnici PF UP RNDr. L. Jansové za porozumění při přidělování prostor (PF UP, budova B, č. 54). Zodpovědným pracovníkem EDZ je dr. George M. Kumsta.

Dr. G. M. Kumsta

Události

Intenzivní léčba diabetu

Workshop pro lékaře a zdravotní sestry s mezinárodní účastí (Hotel Zámek v Chudobíně u Olomouce, 15. – 17. 10.)

Tento třídní Workshop byl organizován II. interní klinikou LF UP v Olomouci, interním oddělením FN s poliklinikou v Ostravě, LF UK v Plzni a Klinikou gerontologie a metabolismu v Hradci Králové. Probíhal pod záštitou České diabetologické společnosti, Studijní skupiny pro výchovu diabetiků při Evropské diabetologické asociaci (DESG-EASD) a Spolku lékařů ČLS JEP v Olomouci. Na workshopu bylo zaregistrováno 85 aktivních účastníků, 11 moderátorů a 10 přednášejících. V organizačním výboru pracovalo 25 lékařů, sester, bakalářů a studentů. Bylo předneseno 10 sdělení (T. Pelikánová – Praha, J. Vožar – Šamorín, A. Šmahelová – Hradec Králové, R. Chlup – Olomouc, O. Škarpová – Ostrava, H. Vavrušková – Olomouc, J. Škrha – Praha, Z. Zadák – Hradec Králové, M. Korecová – Trenčín, R. Schiel – Jena).

Hlavní náplň práce byla soustředěna do 5 tematických okruhů, moderovaných zkušenými odborníky. Vybraní účastníci byli rozděleni do šesti desetičlenných skupin. Každá skupina byla organizačně řízena pověřeným studentem, sestrou či bakalářkou. Jednotlivé skupiny prošly všemi pěti tematickými okruhy. Každému tématu bylo věnováno 50 minut, což umožňovalo prohloubit teoretické znalosti i praktické dovednosti v příslušných oblastech:

Téma 1. Inzulínová pumpa (moderátoři M. Dryáková – Praha, J. Bělobrádková – Břeclav a M. Libichová – Ostrava). Účastníci se formou přednášky seznámili s problematikou léčby inzulínovou pumpou Minimed 507. V druhé části workshopu se poučili o praktické obsluze pumpy, o aplikačních kanylách a dalších pomůckách, sloužících k zvýšení komfortu léčby.

Téma 2. Selfmonitoring (moderátoři A. Šmahelová – Hradec Králové, H. Vavrušková – Praha). Workshop byl zaměřen na zácvek v přenosu dat z glukometru MediSense do počítače pomocí Precision Link. Byly diskutovány výhody i nevýhody centrálního sběru dat a jejich statistické i grafické kontroly. Bylo konstatováno, že kontrola pacientem naměřených glykemií zvyšuje motivaci pacientů. Někteří si glykémie neměří, ale přesto je mají zapsány v deníčku.

Téma 3. Intenzivní konvenční léčba inzulinem (moderátoři V. Loyková – Olomouc, J. Škvor – Ústí nad Labem). Techniku metaplánu byly zpřesňovány definice a byly zodpovězeny následující otázky: sekrece inzulinu, bezpečnost léčby, kdy začít s léčbou inzulinem, dávky inzulinu, přídatné dávky inzulinu, hypoglykémie, Humalog, aplikace inzulinu v mimořádných situacích (operace, ranní hyperglykémie, zvracení). Řada pracovišť doporučuje u DM 2. typu malé dávky inzulinu před spaním k normalizaci ranní hyperglykémie potlačením glukoneogeneze. Hlavní výhodou této léčebné taktiky je minimální nárůst hmotnosti.

Téma 4. Prevence a léčba hyperlipoproteinémií (moderátoři J. Buryška – Ostrava, I. Spoustová – Ostrava). V přehledné mikrolekci byl zdůrazněn význam včasné diagnostiky diabetu a zejména význam diagnostiky a léčby hyperlipoproteinémie. Redukce hmotnosti je jednou z nejdůležitějších léčebných opatření.

Téma 5. Edukace při intenzivní léčbě diabetu (moderátoři A. Jirkovská – Praha, M. Kvapil – Praha, O. Škarpová – Ostrava). Tento workshop byl veden ve velice aktivním duchu jak ze strany moderátorů, tak účastníků. Účastníci se shodli na nutnosti doplnění diabetologického týmu a edukátora. Uměním edukátora je schopnost naslouchat pacientovi a stanovit cíle

edukace i postup při jejich realizaci. Edukátor by se měl rekrutovat z absolventů bakalářského studia ošetrovatelství nebo zdravotnických škol, vždy po dostatečně dlouhé praxi v diabetologickém centru. Měl by těsně spolupracovat s diabetologem i s pacientem a měl by edukovat pacienty v dietě, pohybovém režimu i celkovém životním stylu, v aplikaci inzulinu, selfmonitoringu atd.

Workshopy probíhaly v pracovní atmosféře pod dobu šesti hodin v návaznosti na tříhodinový blok přednášek. Hlavními koordinátory byli Z. Rušavý – Plzeň a R. Chlup – Olomouc. Konečné závěry byly diskutovány na plenárním zasedání následující den. Z patofyziologického hlediska intenzivní léčbu diabetu 1. i 2. typu jednoznačně podpořil prof. MUDr. Rudolf Korec, DrSc., a ke konci jednání rovněž většina diabetologů patřila k jejím přívržencům.

Celá tato „workshopová konference“ tedy přispěla jak k prohloubení znalostí zúčastněných lékařů, sester, bakalářů, magistrů a dalších, tak i k upevnění kontaktů mezi jednotlivými pracovišti v České a Slovenské republice a v Německu. Za příjemné prostředí a dokonalou organizaci je třeba organizátorům poděkovat. Přednesená sdělení lze nalézt ve Zpravodaji klinické farmakologie a farmacie LF UP v Olomouci, 12 (1998), Supplementum 1, který se díky neúnavné práci PhDr. J. Jančíkové podařilo vydat již v době konání workshopu dne 16. 10. 1998. Všichni zájemci si mohou tento časopis zapůjčit ve studovně informačního centra LF UP, popřípadě na Ústavu farmakologie na TÚ LF UP v Olomouci (Hněvotínská 3, tel. 563 2557). Další podrobnosti budou uveřejněny v následujícím čísle Zpravodaje do konce r. 1998.

Doc. MUDr. R. Chlup, CSc.

Krátké z tiskové konference Univerzity Palackého

Na tiskové konferenci UP, která se uskutečnila 14. 10., se sešla většina zástupců regionálních a státních médií. Doc. J. Schulz, prorektor pro organizaci a rozvoj UP, informoval přítomné o vlivu nového zákona o vysokých školách na Univerzitu Palackého a o vnitřních předpisech (viz Žurnál č. 6, str. 3). Ocenil také přínos médií, která přinášejí zasvěcené informace o olomoucké univerzitě.

Novinářům byly poskytnuty informace o distančním vzdělávání, jež se na UP rozvíjí od roku 1991 (o posledním pracovním setkání jsme informovali v Žurnále č. 5, str. 4–5). Přítomní obdrželi i materiály o letních školách, které se v průběhu prázdnin uskutečnily na půdě Univerzity Palackého (viz Žurnál č. 1, 2). Prorektor pro studijní záležitosti UP RNDr. J. Tillich poskytl aktuální informace o počtech studentů a možnostech týkajících se ubytování. Vedoucí oddělení zahraničních styků Rektorátu UP J. Herynková informovala o studentských a učitelských mobilitách a uvedla, že v rámci projektu Socrates-Erasmus studuje zhruba dvacet posluchačů Univerzity Palackého na různých vysokých školách v Evropě. Tři až deset měsíců trvající studium finančně podporuje Evropská unie. Naopak na UP studuje asi sedmnáct posluchačů ze zahraničí. J. Herynková také nastínila situaci nastávajícího letního semestru. Předpokládá se, že ve státech EU bude studovat posluchačů UP rozhodně více, než tomu bylo dříve (viz Žurnál č. 3, str.

7). Mimo programy Tempus, CEEPUS, Lingua atp., odjede na základě mezivládních dohod studovat nebo přednášet do zahraničí asi dvacet pět studentů a učitelů.

-map-, Foto T. Jemelka

Ze sochařské dílny Zdeňka Přikryla

Pod tímto názvem byla 22. 10. 1998 zahájena výstava v mohelnickém muzeu, kterou uspořádaly Okresní vlastivědné muzeum Šumperk, muzeum Mohelnice a Klub přátel výtvarného umění v Mohelnici. Výstava potrvá do 20. 11. 1998.

-map-

Z vědeckých pracovišť UP

Centrum molekulární biologie a medicíny UP – účel, program, výsledky

Na začátku bylo několik pracovníků zaujatých výzkumem v laboratorích olomouckého Ústavu experimentální botaniky AV ČR a teoretických ústavů LF UP. Publikovali vědecky prioritní výsledky z tematicky i metodicky blízkých oblastí, s významem pro teoretické poznání a medicínu. Potom přišla příležitost – „projekty 250“ MŠMT. Spojili se, aby vlastními výsledky doložili svůj návrh na zřízení Centra molekulární biologie a medicíny UP (CMBM UP). Ten byl vedením univerzity přijat a idea CMBM se před dvěma lety začala rychle proměňovat ve skutečnost. O účelu Centra, jeho pracovní náplni a výsledcích dnes informuje koordinátor projektu doc. ing. M. Strnad, CSc.

Co je hlavním cílem CMBM, pane docente?

Hlavním cílem je integrace mozkového potenciálu mladých vědeckých pracovníků regionu (vytvořit „Centrum of Excellence“), schopných vychovávat nastupující vědeckou generaci, koncipovat výzkumné úkoly původního charakteru na bázi celosvětových trendů a priorit, koordinovat jejich řešení, aktualizovat dílčí úkoly a provádět důslednou kontrolu efektivnosti pracovních skupin a jejich výsledků. Nezbytnou součástí je i vytvoření podmínek pro úzké a koordinované propojení men-

ších pracovišť, která mají v úzce specifické oblasti molekulární biologie a medicíny velmi hodnotné výsledky, avšak disponují jenom omezeným spektrem metod molekulární a buněčné biologie, genetiky, genového inženýrství a imunobiologie, čemuž odpovídá i specifické a často nedostatečné přístrojové vybavení, které je nezbytné pro komplexní řešení molekulárně-biologické problematiky.

... a tématem výzkumné části projektu?

Tématem je molekulární podstata signálního regulačních mechanismů normální a nádorové buňky. Mechanismem zde rozumíme kauzálně spojené řetězce molekulárních dějů, kterými buňka uskutečňuje životně důležité funkce podle svého genetického programu.

Mohl byste vysvětlit, co se tím myslí, vědecky třeba ne úplně přesně, ale o to víc srozumitelně?

Metodami molekulární biologie byly odkryty a popsány geny, jejichž produktem jsou regulační proteiny různého typu. Můžeme si je představit jako signál, který rozhodne o tom, na jakou vývojovou dráhu se buňka vydá: zda bude pokračovat od jednoho buněčného dělení k dalšímu nebo se v některé fázi zastaví (dráha buněčného cyklu), zda se bude specializovat na tu či onu funkci (dráhy specializace), nebo spáchá sebevraždu (dráha apoptózy, buněčné smrti). Signálem mohou být i některé látky

z buněčného okolí.

Klíčové postavení má regulace buněčného cyklu ...

Způsob, jakým je regulována dráha buněčného cyklu, byl už před léty objasněn u kvasinky. Byly objeveny geny pro bílkoviny zvané cyklin dependentní kinázy (CDK), jejichž aktivita je nezbytná pro přechod kvasinkové buňky z jedné fáze cyklu do další. Brzy se ukázalo, že tento regulační princip platí obecně, také pro buňky rostlinné, zvířecí a lidské. CDK v buňkách tvoří komplexy s regulačními proteiny – cykliny. Je jich celá řada, pro každý existuje odpovídající kináza a působí v kaskádách funkční návaznosti. V jednotlivých fázích cyklu jsou určité komplexy aktivovány, jiné inaktivovány a tím se řídí chod buněčného cyklu. Kromě toho cíleně regulují řadu dalších důležitých proteinů buněčného cyklu, např. nádorový supresorový protein pRb a transkripční faktory (EF2). Mnohé proteiny zapojené v regulaci buněčného cyklu mají rozhodující úlohu v procesech nádorového bujení. Je známo, že v nádorových buňkách je nejméně jedna složka regulace buněčného cyklu funkčně defektní nebo nefunkční.

-mh-

Dokončení v příštím čísle Žurnálu UP

Portréty

Portugalský spisovatel José Saramago nositelem Nobelovy ceny

Portugalský spisovatel José Saramago patří v současné době k nejčtenějším autorům nejen ve vlastní zemi, ale také v mnoha dalších zemích světa. Narodil se 16.11. 1922 v zemědělské rodině, a proto jeho cesta ke vzdělání nebyla právě snadná. V 50. letech začal José Saramago pracovat ve vydavatelství Estúdios Cor a v roce 1966 publikoval svou první básnickou sbírku *Možné básně*. Další sbírky básní a soubory povídek na sebe nenechaly dlouho čekat.

V roce 1968 se José Saramago stal novinářem. Jako člen komunistické strany psal především politické komentáře. Po revoluci v roce 1974, která vedla k demokratizaci země, pracoval na ministerstvu komunikací. V následujících letech však Saramago pochopil nemožnost cesty socialismu, opustil tedy politickou dráhu a začal se věnovat především překladu. Mezi Saramagova nejvýznamnější díla patří romány jako *Baltasar a Blimunda* (přeložený do 28 jazyků), *Kamenný vor* (z roku 1986) nebo velmi diskutabilní román *Evangelium podle Ježíše Krista* (1991). Toto dílo vyvolalo v portugalských konzervativních kruzích značný rozruch a stalo se důvodem stažení Saramagovy kandidatury na Evropskou literární cenu.

Nyní se tedy konečně portugalskému spisovateli dostalo oprávněného ocenění – získal Nobelovu cenu za literaturu. Tato cena má velký význam nejen pro autora samotného, ale především pro veškerou portugalskou lite-

raturu a kulturu. Nyní se Portugalsko může právem pochlubit, že je zemí básníků a spisovatelů.

M. Baglová,
Katedra romanistiky FF UP

Host Libri 98 Adam Michnik

Známý polský bojovník za lidská práva, šéfredaktor nejlivnějšího polského deníku *Gazeta Wyborcza*, historik, publicista a esejista, se narodil 17. října 1946 ve Varšavě. V roce 1968 byl jedním z představitelů odbojného studentského hnutí. Po jeho potlačení byl vyloučen ze studií a uvězněn. Po dělnických bouřích v roce 1976 vznikl za aktivní Michnikovy účasti Výbor na obranu dělníků (KOR), polská obdoba Charty 77 či Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Později patřil Adam Michnik mezi intelektuální autority Solidarity, prvního legálního nezávislého odborového svazu v sovětském bloku. Po vyhlášení výjimečného stavu 13. prosince 1981 byl internován a vězněn.

K Michnikovu politickému a intelektuálnímu působení patří zájem o dobré vztahy Polska se sousedy, mj. s Československem a Českou republikou. Často připomíná, jak důležité bylo pro jeho vývoj studium českého myšlení, zvláště esejistiky Václava Havla. V 70. a 80. letech se podílel na spolupráci polského a československého disidentského hnutí a účastnil se schůzek na polsko-československých hranicích.

V roce 1989 se účastnil jednání u kulatého stolu mezi představiteli režimu generála Woj-

ciecha Jaruzelského a opozicí. Bezprostřední politickou práci však opustil a stanul v čele novin *Gazeta Wyborcza*, prvního legálního opozičního deníku v sovětském bloku, jenž začal vycházet 8. května 1989. Šéfredaktorem listu, který věnuje neobyčejně mnoho prostoru Československu a České republice, je Michnik dodnes.

Hlavním tématem Michnikovy esejistiky a publicistiky zůstává dialog mezi národy, ale také mezi jednotlivými složkami obnovující se pluralitní společnosti v zemích někdejšího východního bloku. Mezi jeho nejpůvodnější knihy patří *Polskie pytania* (Polské otázky, 1987), docela nejznámější však zřejmě dodnes zůstává obsáhlá úvaha *Kosciól, lewica, dialog* (Církev, levice, dialog, 1977), o jejímž významu svědčí i četné překlady. Michnikovy práce byly do češtiny hojně překládány již v samizdatu a v exilových časopisech. Obsáhlý český knižní výbor jeho esejistiky a publicistiky právě vyšel v edici Višegrad jako společná publikace nakladatelství Kalligram (Bratislava) a Doplněk (Brno).

Michnik je nositelem četných domácích i zahraničních cen, mj. Ceny svobody francouzského PEN klubu a Ceny lidských práv Roberta F. Kennedyho. Čestným doktorátem ho poctila New School for Social Research v New Yorku.

V. Burian

Představujeme: noví profesoři Univerzity Palackého

V tomto čísle Žurnálu UP publikujeme závěr představování nových profesorů UP jmenovaných k 1. 6. 1998.

Prof. PhDr. Jan Vičar, CSc. (nar. 1949)

Filozofická
fakulta UP,
Katedra muziko-
logie

Obor: Teorie
a dějiny hudby

Vědeckou
a výzkumnou
specializaci prof.
J. Vičara předsta-
vuje hudební
estetika, hudební
kritika, teorie
hudby, kompozi-
ce, dílo Leoše Janáčka.

Je autorem (spoluautorem) 108 vědeckých publikací, z toho 2 publikovaných v zahraničí.

Významné publikace z poslední doby:

Vičar, J.: *Hudební kritika a popularizace hudby*. Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy – Koniasch Latin Press 1997. 184 s. (ISBN 80-85917-27-0).

Vičar, J., Dykast, R.: *Hudební estetika*. Praha, Akademie múzických umění 1998. 184 s. (ISBN 80-85883-30-9).

Vičar, J.: *Philippus Jacobus Rittler: Requiem Claudiae Imperatricis. Partitura. Kritická edice díla* (editoři spolu s Jiřím Sehnalem). Olomouc, MusicOl 1998. 110 s. (ISMN M-706513-02-7).

Ze skladatelské tvorby: *Fanfáry Univerzity Palackého in A* (1996) a *Fanfáry Univerzity Palackého in Es* (1998) pro příležitost promoci na UP.

Poslední kongresovou přednášku na téma *Music Against the War* přednesl prof. J. Vičar v rámci konání World War II Conference (Sienna College, Londonville NY, USA), která proběhla 1. – 2. června 1995.

Prof. J. Vičar vede čtyři postgraduální studenty v oboru teorie a dějiny hudby. Na FF UP přednáší v oborech hudební estetika, kritika a popularizace hudby, kompoziční praktikum, analýza skladeb.

-map-

Diskuse, názory, ohlasy

Zpochybněná kopie rektorského žezla?

Univerzita v Innsbrucku vlastní od roku 1870 dvě vzácné insignie olomoucké jezuitské univerzity ze 16. století. Jde o významná díla pozdně renesančního zlatnického umění českých zemí a jedinečné památky našeho univerzitního školství. Stará žezla Univerzity Karlovy v Praze se ztratila v roce 1945, stávající vznikla až po rozdělení univerzity na českou a německou v roce 1882. Insignie Masarykovy univerzity v Brně jsou ještě mladší.

Podle heraldické symboliky dříve vzniklo rektorské žezlo. Na jeho vrcholu se nachází oboustranný znak olomouckého biskupa Viléma Prusinovského z Víckova (1566–1572), zakladatele olomoucké jezuitské koleje, v r. 1573 povýšené na univerzitu. Znak v ornamentálně zdobené kartuši doplňují další symboly biskupovy církevní hodnosti – mitra a berla. Žezlo měří 125 cm. Zhotoveno je z pozlaceného stříbra o hmotnosti 210 dkg. Heraldickou část podkládá elipsoid, připomínající jablka panovníckých insignií. Túto nejmohutnější část žezla dělí na dvě poloviny přepásání s palmetskami. Obě poloviny odlehčují prolamované ornamenty. V horní části elipsoidu se objevují okřídlené hlavy a mezi nimi úponky s květy. Dolní ozvláštňují drahokamy, plošně propojované boltcovou ornamentikou. Náročně zdoben je i dřív žezla. Rukojeť vymezují dvě tepané koule, z nichž horní opět pokrývá prolamovaný ornament. V olomouckém prostředí jde o stylově ojedinělé dílo, jehož autor není znám. Nedorozřešenou otázkou představuje výskyt rané boltcové ornamentiky (něm. Ohrmuschelornament), v českých zemích jinak přínáležející až k rané baroknímu umění 17. století.

Dne 12. 6. 1998 předal rektor Leopoldovy a Františkovy univerzity v Innsbrucku prof. Ch. Smekal do rukou rektora Univerzity Palackého prof. L. Dvořáka „věrnou kopii nejstarší insignie olomoucké univerzity, rektorského žezla“ (ŽUP, 7. roč. č. 29). Nicméně v Olomouci následně došlo k zpochybnění důvěryhodnosti heraldické symboliky kopie (MFD, 16. 6. 1998), jejíž hlavice nese po stranách mitry namísto obvyklé biskupské berly a meče – od roku 1588 trvalých odznaků církevního stavu a knížecí hodnosti olomouckých biskupů – dvě symetricky překřížené pastýřské hole. Heraldik J. Louda psal o „heraldickém nesmyslu“,

kteří měl vyplynout z „pokusu vyvážit symetrii žezla“. J. Fiala vyzval k úpravě kopie „přetažením berly na dvojramenný kříž.“ Záležitost je však velmi komplikovaná.

Na originále žezla se až do 50. let nacházel jako protějšek berly obtížně vysvětlitelný dvojitý arcibiskupský kříž. Podle názoru renomovaného historika umění W. Paatzeho z r. 1953 nešlo o biskupské, ale papežské symboly. S tím nesouhlasil v Olomouci dobře známý historik R. Joos a v r. 1974 vyslovil názor že dvojitý kříž je projektem olomoucké reakce na znovuoobnovu pražského arcibiskupského stolce od r. 1561 („Das erzbischöfliche Doppelkreuz könnte vielleicht als Zeichen des Widerstandes angesehen werden, den die Olmützer Bischöfe nach der Wiederbesetzung des Prager Erstuhles gegen die Wiederherstellung der Metropolitanrechte Prags leisteten“). E. Hošek, spoluautor známé knihy o insigniích olomoucké univerzity z roku 1980, se naproti tomu domníval, že zde měla původně být obvyklá dvojice symbolů „meč – berla“, až v 17. století pozměněna náhradou meče za dvojitý kříž. R. Joos opět nesouhlasil. V roce Státního okresního archivu v Olomouci za rok 1992 upozornil, že ve spodní části za kartuši vyčnívá konec hole, ne čepel meče. Podle něj dvojitý kříž sem měl být připojen až po povýšení olomouckého biskupství na arcibiskupství (1777) náhradou za druhou berlu.

Nepodloženou domněnku R. Joose o původně dvou pastýřských berlích na rektorském žezle staré olomoucké univerzity u nás tehdy nikdo nekritizoval, výtky přišly až v souvislosti skopii. Asi se na kopii měl skutečně vrátit naposledy doložený dvojitý kříž. Vždyť ten si mohli olomoučtí biskupové nárokovat už před polepšením svého znaku v r. 1588. Bronzový náhrobek v domě sv. Václava přece označuje v r. 1565 zemřelého biskupa Marka Kuena jako knížete (reverendissimus in Christo princeps ac dominus), ač tento titul olomouckým biskupům potvrdil Rudolf II. až v roce 1587. O povýšení olomouckého biskupství na arcibiskupství usiloval už biskup Bruno ze Schaunburku ve 13. století. Zpochybnuje však sporný detail skutečné autentičnosti kopie žezla? Není spíš třeba ponechat vstřícný dar innsbrucké univerzity v nezměněné podobě – jako autentické svědectví doby a souvislosti jeho vzniku?

Doc. PhDr. I. Hlobil, CSc.

Recenze

O našich, kteří jsou doma ve světě

Nevládne domácí politické poměry, případně spolu s touhou po dobrodružství, přivedly nás – Čechy a Moravany – nejen do zemí, kam směřovaly hlavní proudy exilu; některé z nich zavál osud i do exotických končin na ostrovech jižního Pacifiku, na Novou Guineu či do Austrálie. Životní příběhy několika Čechů zatoulaných „až na konec světa“ popisuje Ota Ulč ve své nedávno vydané knížce *Naši mezi protinožci* (nakladatelství FAUN, Praha 1998).

Podle autorových odhadů odešlo v mezidobí 1948 až 1989 za hranice asi půl milionu občanů tehdejšího Československa – zejména ve vzednutých vlnách po únoru 1948 a po srpnu 1968. Ulč si všímá především těch z nich, kteří si za svůj nový domov zvolili kraje značně exotické. Osudy našinců v Jihoafrické republice, Namibii a Botswaně vylíčil v již dříve vydané knížce *Bez Čedoku po Jižní Africe*. V publikaci, o níž referujeme, se Ulč věnuje Čechům usedlým v Oceánii, jižním Pacifiku a – jak on sám říká – na Tahiti a v okolí. Tímto okolím se rozumí také Nová Guinea a zejména ostrov Rarotonga v Cookově souostroví mezi

Tahiti a Fidži. (Nechybí přitom zmínky o lidech z Olomoucka.) Vyprávění o Milanu Brychovi, jehož léčitelské „pábitelství“ opřené o imunoterapii v léčbě zhoubných nádorů se rozkošatilo v kontroverzní senzaci v celé jihopacifické oblasti, včetně Nového Zélandu a Austrálie, podává Ulč s šarmem a nenapodobitelným černým humorem, který mnozí z nás znají z jeho reportáží a úvah uveřejňovaných v Česku i v americkém krajaňském tisku, ale také z mnoha dalších knih, ať už vydaných v Praze anebo před časem v 68 Publishers Zdeny Salivarové a Josefa Škvoreckého v Torontu.

Ota Ulč není jenom Čech v exilu. Jeho vztah k domovině je věcně zaujatý, zdravě až bezohledně kritický vůči všem nesmyslům, jichž jsme se v posledním desetiletí dopouštěli – ale zároveň je zcela konkrétní a pracovní. Jedno ze svých sabbatical strávil na olomoucké univerzitě přednášením na katedře politikologie a evropských studií. Ani tady nezapřel své spisovatelské řemeslo; pro studenty sepsal skriptu o mezinárodním právu, které se čte jako perféktně napsaná literatura faktu.

Díky iniciativě rektora Jařaba jsem měl možnost se s Otou Ulčem, profesorem politických věd v Binghamtonu (New York State University), osobně seznámit; od té doby si píšeme a občas se setkáváme, zejména na kongresech Společnosti pro vědy a umění (SVU). Naše setkání otevřel Ota Ulč tím, že se mi omluvil: hlavní postava jeho románové trilogie, jejíž poslední díl *Běžec v sametu* právě vychází v nakladatelství FAUN, se totiž jmenuje Pravoslav Komenda. Důvodem omluvy byla skutečnost, že jde o postavu krajně nesympatickou a odsouzeného, výstižněji řečeno o proutníka, lháře, politického převlékače a vůbec ničemu. Jak mi profesor Ulč vysvětlil – tak dlouho hledal nějaké málo frekventované české jméno, až padl právě na tohle.

Profesor Ota Ulč, český spisovatel ze státu New York, je prostě náš člověk. A velice snadno se stane blízkým každému, kdo má ve své knihovně místo, kam může sáhnout pro některou z jeho četných knížek. Knížek, které poučí, potěší, pobaví – a rozhodně nikdy nenudí.

Prof. S. Komenda

Rozhovor

Tážeme se prof. J. Lipnika (garant jednoho z projektů programu CEEPUS)

Ve dnech 13. – 14. 10. se v Olomouci uskutečnil národní hodnotící seminář programu CEEPUS s mezinárodní účastí. O významu tohoto setkání svědčí aktivní účast paní E. Sorentinoové (Rakousko), generální sekretářky programu CEEPUS.

Garanti projektů i jejich řešitelé zde uváděli jednotlivé výstupy. Většina účastníků užívala při prezentaci moderní audiovizuální techniky. Zaměření projektů bylo tematicky různorodé, zastoupeny byly vědy přírodní i humanitní.

Jedním z garantů je i profesor univerzity v Mariboru Jože Lipnik, kterého jsme se zeptali: Co je cílem vašeho projektu?

Cíle jsou v zásadě tři. Výměna studentů a učitelů

jednotlivých zemí, konání letní školy slovanských studií v Mariboru, vypracování čtyřjazyčného slovníku pedagogické terminologie.

Co se podařilo realizovat?

Proběhlo několik výměnných pobytů, v Mariboru pracovaly doc. PhDr. M. Krábotová, C.Sc., a PhDr. H. Jodasová z Katedry českého jazyka a literatury PdF UP, stáže na slovanských školách se účastnily dvě studentky bohemistiky PdF UP a další dvě absolvovaly letní školu slovanských studií.

Vyskytly se nějaké problémy?

Nepodařil se nám záměr pořádat letní školy v trojúhelníku Olomouc, Bratislava, Maribor. Letní škola se zatím koná jen ve Slovinsku.

Jaká byla organizace letní školy?

Po dobu tří týdnů zde studovala jedna pracovní

skupina, celkem 14 studentů z ČR, Slovenska, Polska, Rakouska, Portugalska a Irsku. Vyučovalo se 5 hodin denně, přednášky a konverzace měly stejný časový rozsah. Dvakrát týdně jsme pořádali výlety po Slovinsku.

Jak pokračuje práce na slovníku?

Dokončena je česká, německá a polská verze. Hesla nebudou omezena jen na čtyři jazyky, jsou zde respektovány např. rozdíly mezi němčinou rakouskou a švýcarskou, na čemž má zásluhu prof. Griesmayer z vídeňské univerzity.

-mm-

(Pozn. red.: příspěvek posluchaček českého jazyka o jejich pobytu na letní škole v Mariboru budeme publikovat v některém z příštích čísel Žurnálu UP.)

MEZI NÁMI VZDĚLANCI

Do třetice a naposledy otevíráme knihu polského publicisty Ryszarda Kapuścińskiego

LAPIDÁRIUM III,

abych z ní vybral a přeložil některé pasáže, tentokrát o Americe a Američanech:

„15. srpna 1996.

A. B. mi vyprávěl příběh o Paulovi neboli o tom, že televizní obrazovka může být jediným světem:

– K našim varšavským sousedům přijel z USA na prázdniny jejich vzdálený příbuzný, sedmnáctiletý Paul. Protože bydlíme hned vedle, dělíme se o verandu a zahradu a stále se navštěvujeme, jsme v těsném, takřka každodenním kontaktu. Paul mě hned zaujal. Je milý a zdořilý, ale je to hostejná zdořilost někoho, kdo patří do jiného světa. Už jsme spolu několikrát hovořili. Paul je v Evropě poprvé. Neví přesně, kde to je. Důležitější však je, že ho to nezajímá. Nechce cestovat od města k městu, prohlížet si jejich pamětihodnosti. Jestliže Paulovi rodiče a jejich známí jdou do muzea, Paul zůstane sedět v autě a poslouchá rádio. Po příjezdu do dalšího města usedá Paul v hotelovém pokoji a zapíná televizi. Nejraději se dívá na CNN. V USA probíhají přípravy k prezidentským volbám. Jsou to nekonečné mnohahodinové debaty, pro mě k smrti nudné, ale Paul je sleduje bez přestávek. Po nějaké době však zjišťují, že by Paul seděl před televizorem se stejnou pozorností, kdyby na CNN běžel přenos Traviaty z Osla nebo show-hitu Funny Jack z Londýna, kdyby vysílali reportáž z bývalého gulagu ve Vorkutě či zpravodajství ze zemědělské výstavy v Lisabonu. Všechno je důležité, poněvadž ve skutečnosti nic není důležité. Podstatná je jen jedna věc: být u toho, účastnit se toho, ne však osobně, ale prostřednictvím televizoru. Mít pocit účasti daný televizorem, pocit, který už je pro Paula skutečností. Paul již nedokáže patřit na svět jinak než skrze televizor, co víc – ten jiný, netelevizní svět pro něj neexistuje, je nereálný, je fikcí. Proto ani neusiluje jej poznat, taková snaha mu vůbec nepřipadne na mysl. Byl dva měsíce ve Varšavě, ale město si neprohlédl. Ostatně jaké město? Takové město přece neexistuje, vždyť nebylo v CNN.

Díky televizní obrazovce se Paul účastní obrovského počtu událostí: válek a revolucí, kongresů a konferencí, koncertů i zábur, boxerských utkání a mistrovství světa v hokeji, lovů na krokodýly a žraloky, módních přehlídek a soutěží krásy, přepadů bank a stíhání obchodníků s drogami. Televizor mu zajišťuje nový typ účasti – účasti bez odpovědnosti. Dříve to nebylo možné – být v něčem, účastnit se něčeho, to současně znamenalo – když se objevila potřeba – spoluodpovídat za to. Pavel za nic neodpovídá. Účastní se sice událostí, ale není to doslovná účast, v žádném případě jej nelze chytit za

ruku, nikde není hmatatelně přítomen.

Nejzávažnější je, že televize zničila v Paulově obraze světa dichotomii pravdy a lži. Místo konfliktu mezi těmito dvěma póly zaujal daleko prostší podíl: ne to, co je pravda, nebo lež, ale to, co bylo, nebo nebylo v televizi.

CNN utváří nejen Paulův světový názor, ale vymezuje i jeho biologický rytmus. Když je ve vysílání přestávka, Paul usíná.

* * *

Leden 1997.

Jak silně je Amerika prostoupená Afrikou! Afričané říkají: „Bez Afriky by nebylo Ameriky.“ Síly Afriky byly použity k vybudování Ameriky – protože se po tři staletí z Afriky exportovaly za Atlantik miliony lidí, je dnes Afrika příliš vyčerpáná a postrádá energii, aby se dostala se na úroveň vyspělých zemí. Autoři této teorie disponují vážným argumentem: během těchto staletí otroci dováženi z Afriky budovali moc a blahobyt Ameriky a jejich potomci tak činí do dnes.

O afrických kořenech Ameriky přesvědčuje postupně sama americká skutečnost. Tak v kalifornském Oaklandu se vede spor, zda uznat ebonics za druhý, nebo dokonce první jazyk ve školách, jež navštěvuje většina afromerických dětí. Termín ebonics vznikl roku 1973 jako označení dialektu a nyní již jazyka, jímž hovoří obyvatelstvo černošských ghet ve městech USA. Gramatika a slovník tohoto jazyka mají základy v jazycích západní Afriky. Mj. se v ebonics neovyslovují souhlásky na konci slova: místo ‚hand‘ (ruka) se řekne ‚han‘. Stejně tak řidič taxi v Lagosu vždy říká ‚masta‘ (pán) místo ‚master‘.

Okolnost, že zápas o uznání ebonics za odlišný, neanglický jazyk započal v základních školách, by mohla svědčit ve prospěch oněch jazykovědců a historiků, kteří tvrdí, že jazyky vymýšlejí děti. Za příklad mohou sloužit školní a pouliční nářečí, jímž dospělí často nedokáží porozumět. Děti mají svůj odlišný svět, svoji představivost (viz jejich neobvyklé výtvarné projevy) a ke své vzájemné komunikaci vymýšlejí šifry, které v dospělejším věku používají na úroveň jazyků.

* * *

Američané usilují o vštípení a rozprostranění své civilizace na celém světě, přičemž je největší kulturní a politickou překážkou těchto snah islám. Proto je americká artilerie namířena právě proti islámu. Ostřelování probíhá na mnoha frontách včetně propagandy. Za tím účelem se uskutečňuje řada lexikálních a sémantických manipulací. Prvním opatřením bylo, že v médiích se nahrazoval výraz islám (jako název náboženství) výrazem bojovní islám (militantní islám), což sugerovalo, že islám je více hnutí politickým než náboženským. To zesílilo zvlášť v období iránské revoluce (kon-

cem 70. let). Tehdy se v tisku stává módním snímkem fotografie iránského duchovního s kalašnikovem v rukou. Pak postupuje manipulace o krok dál: namísto bojovního islámu se objevuje islámský fundamentalismus. Fundamentalismus – to již je něco více závažného, imanentního, nepřehlédlného. V médiích ubývá fotografií nebo televizních záběrů ukazujících modlíci se, pokorné a věrně vyznavače Alláha ve prospěch záběrů rozvzteklých točů mladých lidí, vyhrožujících světu pěstmi. A ti vzteklosti jsou právě fundamentalisté. Nejčastěji se vidí v davu, jak pochodují a manifestují. Casem přijdou média ještě dál a výraz fundamentalista bude postupně nahrazován výrazem terorista. Islámský terorista. Kruh bude uzavřen, cesta dospěje ke svému konci. Etapy této cesty jsou tedy následující: vyznavač islámu je přeměněn v bojovního muslimana, ten se stává islámským fundamentalistou a ten konečně teroristou. Ergo – vyznavač islámu = terorista.

A nyní je jasná Huntingtovova teze, že příští velká válka bude válkou civilizací. Upřesněme to: válkou civilizace americké s civilizací islámu. Tato válka již započala v Iránu, pak se přenesla do Perského zálivu a její následující epizoda se odehrála v Somálsku.

Na mysl vzápětí přijdou dvě věci. Za prvé – bude to válka o budoucnost Západu i Ameriky, poněvadž islám kontroluje naftové prameny a bez nafty nemůže pokročilý svět existovat. Za druhé – islám se už stal vnitřním problémem Spojených států amerických. Vzniklo tam hnutí Nation of Islam a jeho vůdce, Louis Farrakhan, organizuje již islámskou internacionálu. V USA jsou etnickou bází islámu obyvatelé černošských ghet a čtvrtí – Afroameričané, miliony lidí. Farrakhan tvrdí, že „vláda USA se velmi, velmi obává početního nárůstu černého obyvatelstva“ a že bojuje s touto hrozbou pomocí narkotik – chce černochoy zničit drogami.

* * *

Amerika: historie kultury každodenního života je stále více historií gastronomie. Kde otevřeli (nebo zavřeli) novou restauraci? Kde je možné dobře se najíst? Jaký pokrm ještě ochutnat? Kde dělají nejlepší teleci? Kde nejlépe připravují ústřice? Rozhovory o počasí byly nahrazeny rozmluvami o jídle. Nebo přesněji: počasí je hlavním tématem hovorů během jídla.

* * *

John Naisbitt: V USA zaměstnávají univerzity více lidí než zemědělství.“

Z knihy R. Kapuścińskiego Lapidarium III (Warszawa 1997) vybral a přeložil

Jiří Fiala

Zkušenosti ze zahraničí

Ornitologický kongres a africké safari

Ve dnech 16. – 22. srpna se v mezinárodním kongresovém centru v Durbanu v Jihoafrické republice konal již 22. mezinárodní ornitologický kongres. Když mezinárodní ornitologický výbor rozhodl na minulém kongresu v roce 1994 ve Vídni, že další kongres bude v Durbanu v Jihoafrické republice, byl jistě každý z ornitologů nadšen a plný očekávání. A kongres v Durbanu očekávání splnil. Již vydařený „Welcoming Ceremony“ naznačil, že půjde o neobyčejnou událost. V moderně zařízeném kongresovém centru se sešlo asi 1200 ornitologů z celého světa. Prezentováno bylo asi 600 posterů, na 10 plenárních zasedáních se přední světoví odborníci zaměřili hlavně na současné trendy a nejnovější poznatky v ornitologii, asi 250 přednášek bylo předneseno na sympozii, které probíhaly v 25 tematicky zaměřených blocích. Současně se sympozii probíhalo buď dalších celkově 120 přednášek, nebo 36 diskusí u kulatého stolu, přičemž se, a nejen podle mého mínění, podařilo vše organizátorům sladit tak, aby si účastník kongresu mohl vybrat to zásadní pro sebe a přitom mu zbyl i čas na diskuse v kulo uárech.

Kongres ukázal, že ornitologie je ve světě neobyčejně populárním vědním oborem, který tak může využívat i nadšení amatérských ornitologů, pozorovatelů ptáků, milovníků ptactva i široké veřejnosti. Kongresová jednání také potvrdila, že ptáci jsou vhodnou modelovou skupinou živočichů nejen pro získávání nových ornitologických poznatků, ale i pro ověřování teorií v ekologii, evoluční biologii, mohou sloužit jako indikátoři prostředí a změn v něm probíhajících ap. Z prezentovaných výsledků a jednání také vyplynulo, že současným trendem při řešení zásadních otázek v ornitologii se stává především týmová spolupráce, multidisciplinární a syntetizující přístup. Laboratorní a materiálně technické zázemí je považováno za nezbytné, stejně jako výpočetní technika a statistický software. Stále více se v ornitologii uplatňují techniky molekulární biologie, biochemie, biofyziky ap., ale to se již dostáváme k otázce využití ptáků jako modelové skupiny živočichů pro ověřování teorií obecněji pojatých oborů.

Českou republiku na kongresu zastupovali tři delegáti. Profesor Štaňný a docent Bejček z Lesnické fakulty České zemědělské univerzity v Praze prezentovali poster „Succession of bird communities in forest affected by industrial emissions in Europe's Black Triangle“ a autor tohoto článku prezentoval poster „Evolutionary aspects of differences in nest defence behaviour in open – and hole – nesting passerines“.

Avšak, popravdě řečeno, kongres nebyl vyvrcholením mého pobytu v Jihoafrické republice. S nadšením jsem totiž přijal pozvání mých norských a švédských kolegů, kteří již byli v Africe mnohokrát, zúčastnit se společně safari do Hluhluwe Umfolozi Parku a Krugerova národního parku. Jako biolog jsem nemohl této nabídky nevyužít a skutečnost předčila mé očekávání. Hluhluwe Umfolozi park se rozkládá asi 250 km severně od Durbanu v pahorkatině s různým typem vegetace od stálezelených lesů kolem řek přes buš po společenstva trav na svazích. Park je známý především výskytem černých a bílých noso-

rozců a probíhá v něm projekt na záchranu psa hyenovitého. Krugerův národní park nacházející se při hranicích Jihoafrické republiky a Mosambiku je nejstarší a druhou největší rezervací v Africe. Park o rozloze 19 000 km² je větší než severní Morava a převládá zde buš, místy savana. Oba parky a všechny kempy v parcích (na rozdíl od parků v ekonomicky chudších zemích, např. parku Serengeti v Tanzanii) jsou obehnané plotem, který chrání zvěř proti pytlákům, turisty před zvěří a zamezuje úniku volně žijících velkých savců do okolní osídlené kulturní krajiny, ve které se s velkými savci již téměř nesetkáme. Parky jsou zřejmě pro turisty dodržující návštěvní předpisy (např. pohyb jen po cestách bez vystupování z vozidel, ubytování jen v kempech ap.) nejbezpečnějším místem v Jihoafrické republice. Zvyšující se kriminalitu, zvláště ve velkých městech, totiž pocítila během pobytu v Durbanu řada účastníků kongresu.

V obou parcích mě překvapilo neobyčejné množství málo plachých zvířat, které jsme mohli pozorovat z bezprostřední blízkosti, a tak si v praxi ověřovat všechny teoretické poznatky o jejich chování, ekologii, adaptacích ap. Na místě jsem si uvědomil, jak je pro vysokoškolského učitele, zoologa, důležité cestovat a získávat tak nadhled, přicházet na podstatu vztahů v přírodě a nové přístupy k řešení teoretických otázek. Vidět na vlastní oči z padesáti metrů, jak jsou zalehlí lvi číhající na kořist u napajedla maskovaní, jak se jim při snímání videokamerou napíná každý sval a jak zatíná drápy do půdy kvůli lepšímu startu za kořistí, bylo přímo fascinující. Současně jsem si uvědomil, že bezpečnostní předpisy vydané správou parku jsou namíště, zvláště když nám strážci sdělili, ať jsme opatrní, že jednoho turistu právě usmrtil levhart. Na jiném místě jsem z chování slona vytušil, že ho již přestalo bavit tolerovat náš mikrobus Volkswagen v jeho blízkosti. Avšak v momentě, když jsem chtěl své mínění sdělit našemu řidiči prof. Roskaftovi, jsem byl vržen prudkou akcelerací vozu do sedadla a bylo evidentní, že Eivin je téhož názoru.

Ihned po vjezdu do rezervace jsem pochopil, že můj záměr – natočit videosnímek použitelný i při výuce, bude velmi snadnou záležitostí a záhy jsem byl limitován jen kapacitou volného videopásku. Během pobytu jsme viděli téměř 40 druhů savců a 200 druhů ptáků. Většinou bylo snadné videokamerou zaznamenat i jejich typické prvky chování. Pro představu, z asi 123 000 antilop impal žijících v Krugerově národním parku jsme během třídního pobytu viděli snad 2000, ze 7500 slonů asi 60, z 2500 hrochů asi 100, z 4900 žiraf asi 200, avšak z 1500 lvů jen osm, z 2000 hyen 5, z 900 levhartů a 275 gepardů bohužel žádného. Vidět velké šelmy, což je přání snad každého návštěvníka parku, bývá pro jejich skrytý způsob života nejobtížnější.

Závěrem mohu konstatovat, že jak účast na kongresu, tak další pobyt v Jihoafrické republice byl pro mě velkým přínosem, který bude zúročen při výuce i v další vědecké práci. Návštěvu Jihoafrické republiky mohu doporučit každému vážnému zájemci o přírodu.

Doc. Ing. S. Bureš, CSc.
Ornitologická laboratoř PřF UP

... a příští týdny...

27. ŘÍJNA

Posluchárna č. 202, Olomouc-Hejčín, Tomkova č. 40, 13.30 hod.: Seminář z diferenciálních rovnic: Ohraničená řešení diferenciálních systémů v dané množině (Mgr. Bohumil Krajč, VŠB TU Ostrava).

28. ŘÍJNA

Knihovna Alergologické kliniky FN (2. patro), 14.30 hod.: Seminář: Stanovení S-fáze myelomových plasmocytů pomocí průtokové cytometrie. Přednáší: RNDr. M. Ordeltová a další.

31. ŘÍJNA

Sportovní hala FTK UP, 9.00 hod.: volejbal SK UP – turnaj starší dorostenci, P–ČR, Sportovní hala FTK UP, 17.00 hod.: basketbal SK UP – IMOS Zábovřesky, ženy II. liga.

3. LISTOPADU

U-klub, 18.00 hod.: Hanácký festival – festival olomouckých amatérských kapel,

Aula PF UP, tř. 17. listopadu 6, 20.00 hod.: COP (Plzeň) – 20. narozeniny skupiny (bluegrass).

4. LISTOPADU

Středisko Britské rady, Křížkovského 14, místnost 204, 14.30–16.00 hod.: Wordpower – seminář nakladatelství Oxford University Press pod vedením M. Steelové zaměřený na slovníky a na novou publikaci „Czech Republic Maturation Worksheets“.

Velký přednáškový sál PřF UP, Šlechtitelů 11, 17.00 hod.: Jak reagují polární ekosystémy na globální klimatické změny? Ing. Josef. Elster, Botanický ústav AV ČR, Třeboň.

5. LISTOPADU

Středisko Britské rady, Křížkovského 14, místnost 204, 14.30–16.00 hod.: Introducing theatre to the english classroom – praktický seminář.

Snímek T. Jemelky zachycuje předvolební kampaň v konfrontaci s životní realitou.